

ISSN 1452-2179

BALKAN TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

BAL-TAM TÜRK LÜK BİLGİSİ 23

**BU SAYI ÇANAKKALE SAVAŞININ VE DENİZ
ZAFERİNİN 100. YILINA ADANMIŞTIR**

Prizren
Eylül - 2015

BAL-TAM Trklk Bİlgisi 23

ISSN 1452-2179

BALKAN TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

BAL-TAM TÜRKLÜK BİLGİSİ 23

**BU SAYI ÇANAKKALE SAVAŞININ VE DENİZ
ZAFERİNİN 100. YILINA ADANMIŞTIR**

Prizren
Eylül, 2015

Yayımlayan:

BAL-TAM, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi
Prizren, Yıl XI. Sayı 23., Eylül 2015

Yayımlayan Adına

Prof. Dr. Tacida Zubçeviç HAFİZ

Baş ve Sorumlu Yazar

Prof. Dr. Nimetullah HAFİZ

Düzeltili:

Mr. Ferhat AŞIKFERKİ

Danışma Kurulu:

Prof. Dr. A. Bican ERCİLİSUN-Türkiye,

Akademik Aliya COGOVIÇ, Kosova,

Prof. Dr. Anvar MOKAEV-Kirgizistan,

Prof. Dr. Bayram BAYRAKTAR-Türkiye,

Prof. Dr. Cengiz HAKOV-Bulgaristan,

Prof. Dr. David GEZA-Macaristan

Prof. Dr. Dimitriy VASİLYEV-Rusya

Federasyonu,

Prof. Dr. Emin PLANA-Kosova,

Prof. Dr. Ekrem ÇAVUŞEVIÇ-Hırvatistan,

Prof. Dr. Elfina SİBGATULİNA-Rusya

Federasyonu,

Prof. Dr. Enver MAHMUT-Romanya,

Prof. Dr. Eva GUSTAVSSON-İsveç,

Prof. Dr. Fehim NAMETAK-Bosna Hersek,

Prof. Dr. Ferit DUKA-Arnavutluk,

Prof. Dr. Gazmend SPUZA-Arnavutluk,

Prof. Dr. Gyorg HAZAI -Macaristan,

Prof. Dr. Halil İNALCIK-Türkiye

Prof. Dr. Haluk AKALIN-Türkiye,

Prof. Dr. Hamdi HASAN-Makedonya,

Harid FEDAI-Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti,

Prof. Dr. Hayriye Süleymanoğlu YENİSOY-

Türkiye,

Prof. Dr. Hüseyin AYAN-Türkiye,

Prof. Dr. İlber ORTAYLI-Türkiye,

Prof. Dr. J.-L. Bacque GRAMMONT-Fransa,

Prof. Dr. İsmail PARLATIR-Türkiye

Prof. Dr. Kamil Veliyev-Azerbaycan,

Prof. Dr. Kerima FİLAN-Bosna Hersek,

Prof. Dr. Lars YOHANSON-Almanya,

Prof. Dr. Maria TODOROVA-Bulgaristan

Prof. Dr. M. Metin Hüloğlu-Türkiye,

Prof. Dr. Micheil BOZDEMİR-Fransa,

Prof. Dr. Michael KİEL-Hollanda,

Prof. Dr. Mihai MAXİM-Romanya

Prof. Dr. Miryana MARİNKOVİÇ-

Sırbistan,

Prof. Dr. Mirzattin ZAKİYEY-

TataristanProf.

Prof. Dr. Mustafa Kaçalın,-Türkiye,

Prof. Dr. Mustafa MEHMET-Romanya,

Prof. Dr. Nasimhan RAHMANOV-

Özbekistan,

Prof. Dr. Novak KİLİBARDA-Karadağ,

Prof. Dr. Evangelina BALTA-Yunanistan,

Prof. Dr. Raziq RAFİEV-Özbekistan,

Prof. Dr. Reşat GENÇ-Türkiye,

Prof. Dr. Rukiye HACI-Çin,

Prof. Dr. Şakir İBRAYEV-Kazakistan,

Akademik Şerbo RASTODER, Karadağ

Prof. Dr. Tadeus MAYDA-Polonya,

Prof. Dr. Uli SCHAMİLOĞLU-ABD,

Prof. Talât HALMAN-Türkiye

BAL-TAM TÜRK LÜK BİLGİSİ ULUSLARARASI HAKEMLİ BİR DERGİDİR.

Hakem Kurulu:

Prof. Dr. Ahmet Yaşar OCAK-Türkiye,	Dr. İsmail CAMBAZOV-Bulgaristan,
Prof. Dr. Bilge ERCİLASUN-Türkiye,	Prof. Dr. İsmail PARLATIR-Türkiye,
Doç. Dr. Bilgin ÇELİK-Türkiye,	Dr. Juten ODA-Japonya,
Prof. Dr. Celil Garipoğlu NAGİYEV-Azerbaycan,	Prof. Dr. Kemal ERARSLAN-Türkiye,
Prof. Dr. Dursun YILDIRIM -Türkiye,	Prof. Dr. Layla KARAHAN-Türkiye,
Prof. Dr. Ebulfes AMANOĞLU-Azerbaycan,	Doç. Dr. Mehmet Naci ÖNAL-Türkiye,
Prof. Dr. Erman ARTUN-Türkiye,	Doç. Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU-Türkiye,
Prof. Dr. Fethi MEHDİYU-Kosova,	Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU-Türkiye,
Dr. Güllü YOĞLU-Azerbaycan,	Prof. Dr. Suphi SAATÇI -Türkiye,
Prof. Dr. Gönül AYAN-Türkiye,	Prof. Dr. Taciser ONUK-Türkiye,
Doç. Dr. İbrahim YALIMOV-Bolgaristan,	Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY-Türkiye,
Prof. Dr. İsa HABİBBAYLI-Azerbaycan,	Prof. Dr. Vladan VIRIYEVİÇ-Sırbistan,
Prof. Dr. İskender PALA-Türkiye,	Prof. Dr. Volkan COŞKUN-Türkiye

BAL-TAM Türklük Bilgisi dergisi, yılda iki defa olmak üzere Mart ve Eylül aylarında yayınlanır.

BAL-TAM Türklük Bilgisi dergisi ve yazarın adı kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz

Yazıların sorumluluğu yazarlara aittir

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez

Dizgi-Mizampaj: Teuta SPAHİU

Baskı: SİPRİNT Basım Evi

Tiraj: 300

Yazışma Adresi:

BAL-TAM
Birlik Mah., 443 Sok. -1/7
Çankaya – Ankara
Tel: +90 312 495 56 40

BAL-TAM
Emin Paşa – 17
Prizren
Tel-Faks: +381 29 231 108

E-mail: trhafiz@yahoo.com

İÇİNDEKİLER

TARİH

- Tuncer GÜLENSOY,
Kafkaslar'da Kıpçaklar ve Öteki Kavimleri 11
- Salim COHCE,
Türk İstiklâl Mücadelesi ve Hindistan 17
- Reşat GENÇ,
Kâzım Karabekir'in Kişiliği ve Eğitimci Yönü 91
- Bayram BAYRAKTAR,
В СВЕТЕ НАБЛЮДЕНИЙ И ОЦЕНОК РУССКИМ ГЕНЕРАЛОМ
МАЕВСКИМ , ВЕЛИКИЕ СИЛЫ И ТУРЦИЯ: АРМЯНСКИЙ
ВОПРОС КАК СРЕДСТВО « БОЛЬШОЙ ИГРЫ» 105
- Nail TAN,
19. Yüzyılda İstanbul'da Osmanlı Devlet ve Kültür Hayatında
Önemli Hizmetleri Görülen Bazı Bosna Hersekliler 117
- Mediha FİŞEKÇİ,
Osmanlı İmparatorluğu Dönemi, Kosova- Prizren'de Gazi
Mehmed Paşa Kütüphanesi ve Elyazma Eserlerinin Tanıtımı .. 131

DİL

- Tuncer GÜLENSOY,
Eski Hun ve Uygur Kişi Adı ve Unvanları Üzerine..... 145
- Mariya LEONTİÇ,
Türkçede Ad Durumları 157
- Hayriye SÜLEYMANOĞLU-YENİSOZ,
Yordan Yorkov'un Öykülerinde Türk Leksik Unsurları 165

TÜRKÇEDE AD DURUMLARI

Mariya LEONTİÇ¹

Özet

Türkçeyi bilen veya öğrenen kişi Türkçenin ad durumlarına önem vermeli. Ad durumları dile ayırt edici özellik katar. Türkçeyi konuşan kişi Türkçenin ad durumlarını uygulamalı. Türkçede sekiz türlü ad durumu vardır: yalın durum (nominatif durumu), belirtme durumu (akuzatif durumu), yönelme durumu (datif durumu), bulunma durumu (datif durumu), ayrılma durumu (ablatif durumu), ilgi durumu (genitif durumu), vasıta durumu (enstrümantal durumu) ve görelilik durumu (ekvatif durumu).

Bu bildiride Türkçedeki ad durumlarını ve onların özelliklerini işleyeceğiz.

Anahtar kelimeler: Türk dili, ad durumları, durum ekleri.

THE CASES IN THE TURKISH LANGUAGE

Abstract

Turkish native speakers and the people who are learning the Turkish language have to pay attention to the cases in Turkish language. The cases adds a distinctive feature in the Turkish language. Every Turkish speaker has to practice Turkish cases. There are eight kinds of Turkish case: nominative case, accusative case, dative case, locative case, ablative case, genitive case, instrumental case and equative case.

This paper will examine the Turkish word's cases and their characteristics.

Key words: Turkish language, noun cases, case ending.

1. Giriş

Türkçenin en büyük özelliklerinden biri ad durumlarıdır. Adlar, cümle içinde diğer kelimelerle çeşitli ilişki kurar. Bu ilişkiler kurulurken isimler farklı durumlara girerler. Dolayısıyla ad durumları, adın diğer kelimelerle ilişki kurarken içinde bulunduğu durumdur.

Muharrem Ergin'e göre: "İsimler kelime grupları ve cümleler içinde diğer kelimelerle münasebetleri sırasında, münasebetin cinsine göre, çeşitli hallerde bulunurlar. Her hal, her durum bir çeşit münasebet ifade eder, her münasebet ifadesi için isim bir halde, bir durumda bulunur."²

¹ Prof. Dr., İştîp "Gotse Delçev" Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

² Muharrem, Ergin. (1998). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak - İstanbul, 226.

Zeynep Korkmaz’a göre: “Ad durumları, adların adlarla veya fiillerle olan geçici ilişkilerini sağlayan ve cümlelerin anlam örgüsünü kuran birer gramer kategorisidir.”³

Türkçedeki farklı ad durumları, sekiz durum eki ile ifade edilir. Durum ekleri ünlü uyumuna uyar. Türkçede durum ekleri şunlardır:

AD DURUMLARI	EKLER	ÖRNEK
1. Yalın durum (Nominatif durumu)	yok	aile
2. Belirtme durumu (Akuzatif durumu)	+(y) ⁴ i, +(y)i, +(y)u, +(y)ü +(n)ı, +(n)i, +(n)u, +(n)ü	aile+(y)i aile+(n)i
3. Yönelme durumu (Datif durumu)	+(y)a, +(y)e +(n)a, +(n)e	aile+(y)e aile+(n)e
4. Bulunma durumu (Lokatif durumu)	+da, +de, +ta, +te +(n)da, +(n)de, +(n)ta, +(n)te	aile+de aile+(n)de
5. Ayrılma durumu (Ablatif durumu)	+dan, +den, +tan, +ten +(n)dan, +(n)den, +(n)tan, +(n)ten	aile+den aile+(n)den
6. İlgî durumu (Genitif durumu)	+(n)ın, +(n)in, +(n)un, +(n)ün	aile+(n)in
7. Vasıta durumu (Enstrümantal durumu)	+la, +le (ile’den)	aile+(y)le
8. Görelik durumu (Ekvatif durumu)	+ca, +ce, +ça, +çe	aile+ce

Yalın durum eki yoktur.

Yönelme, bulunma ve ayrılma durumu ekleri adı fiile bağlar ve fiilin yerini gösterirler. Yönelme durumu yaklaşılan yeri gösterir. Bulunma durumu bulunduğumuz, kaldığımız yeri belli eder. Ayrılma durumu ise ayrıldığımız, uzaklaştığımız, çıktığımız yeri bildirir.

İlgî durumu eki, bir adı diğer ada bağlar. Bu yönüyle diğer ad durumlardan farklıdır.

Vasıta ve görelik (benzerlik) durumu ekleri, adı fiile bağlar ve fiilin şartlarını gösterirler. Vasıta ve görelik durumu ekleri zarf yapar.

³ Zeynep, Korkmaz. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları - Ankara, 266.

⁴ Parantez içinde bulunan sesler, yardımcı sestir.

2. Yalın Durum (nominatif)

Yalın durumun eki yoktur. Ör. okul, fakülte, sözlük, kalem vs. Bir ad çoğul ve iyelik ekini alsa da o yine yalın durumda olabilir. Ör. okul+lar, okul+(u)m, sözlük+ler, kalem+(i)m, kalem+ler, fakülte+(n)in vs.

Yalın durumunda olan adlar cümle içinde özne görevi yapar. Ör. *Ayşe* şiir söylüyor. *Öğrenci* öykü yazdı. *Orhan* gazete okuyor. *Çocuklar* koşuyorlar. *Çiçek* açtı. *Elmalar* olgunlaştı. Yalın durumunu bulmak için fiile “kim?, kimler?” sorusu sorulur. Ör. *Kim* şiir söylüyor? *Kim* öykü yazdı? *Kim* gazete okuyor? *Kimler* koşuyorlar? *Ne* açtı? *Neler* olgunlaştı?

Yalın durum, adı geçişli fiile bağlar ve fiilin *eksiz nesnesini* (*belirtisiz nesne*) yapar. Ad belirtme durumu eki almasa da zihinde nesne olmak için bir ek vardır. Buna *belirtisiz nesne* denir. Ör. Onlar *armut* yediler. Kız *gül* kokladı. Öğrenci *roman* okuyor. Eksiz, belirtisiz nesneyi bulmak için fiile “ne?” sorusu sorulur. Ör. Onlar *ne* yediler? Armut. Kız *ne* kokladı? Gül. Öğrenci *ne* okuyor? Roman.

2. Belirtme Durumu (akuzatif)

Akuzatif durumunda olan kelimeler +ı, +i, +u, +ü akuzatif ekini alır. Ör. okul+u, şiir+i, ev+i, roman+ı. Belirtme ekleri, adı geçişli fiile bağlar ve fiilin nesnesini yapar. Belirtme ekleri adı *belirtili nesne* yapar. Ör. Anne *kızı* eve çağırdı. Selin *mektubu* okuyor. Buna *ekli nesne* denir. Bunun dışında *eksiz nesne* (*belirtisiz nesne*) de vardır. Ad belirtme durumu eki almasa da zihinde nesne olmak için bir ek vardır. Buna *belirtisiz nesne* denir. Ör. Onlar *su* içtiler. Selcan *çiçek* kokladı. Necip *şiir* okuyor.

Belirtme durumunu, belirtili nesneyi bulmak için fiile “kimi?”, “neyi?” sorusu sorulur. Ör. Anne *kimi* çağırdı? Kızı. Selin *neyi* okuyor? Mektubu. Eksiz, belirtisiz nesneyi bulmak için fiile “ne?” sorusu sorulur. Ör. Onlar *ne* içtiler? Çay. Selcan *ne* kokladı? Çiçek. Necip *ne* okuyor? Öykü.

Özel adlarda belirtme eki kesme işareti ile ayrı yazılır. Ör. *Ömer*’i aradım. *İstanbul*’u gördüm. *Murat*’ı kütüphanede bulduk. *Gül*’ü doğum gününe davet ettim.

Belirtme eki teklik, çokluk ve iyelikli şekiller üzerine gelebilir. Ör. Ali *şii*ri ezberledi. Celal *şii*rleri ezberledi. Davut *şii*rimi ezberledi. Cansel *şii*rlerimi ezberledi.

Belirtme eki ünlü uyumlarına uyar. Ünlü ile biten isim ve belirtme eki arasında yardımcı /-y-/ ünsüzü kullanırız. Ör. babayı, fakülteyi, Sabri’yi, Türkiye’yi.

/k/ ünsüzü ile biten isim belirtme ekini alınca /ğ/ olur. Ör. sözlük < sözlüğü, kabak < kabağı. İki ünlü arasında /p/, /ç/, /t/ ünsüzleri de /b/, /c/, /d/ olur. Ör. kitap < kitabı, sütlaç < sütlaçı, inat < inadı.

Belirtme ekini alan iki heceli kelimelerin ikinci hecedeki dar ünlü kimi örneklerde düşer. Ör. göğüs+ü > göğüş, isim+i > ismi vs.

3. Yönelme Durumu (datif)

Yönelme durumunda olan kelimeler +a, +e datif ekini alır. Ör. okul+a, park+a, kent+e, köy+e. Yönelme ekleri adı fiile ve fiilimsiye bağlar ve fiilin yerini, yönünü gösterir. Yönelme ekleri bir yere, nesneye, kişiye veya amaca yönelme veya yaklaşma bildirir. Ör. Alpar *Ankara'ya* taşındı. Suzan *fakülteye* gidiyor. Çocuk *anneye* sarıldı. Köpek *çocuğa* koştu. Erol *İngilizceye* yazılmış. Küçük kız *hayale* daldı. Saygıner, *komşuya* çikolata aldı. Yönelme ekleri ismi fiile fiyat, bedel ve zaman ilgisi ile de bağlar. Ör. *Yüz liraya* satın aldım. Rona, *kilosuna* on lira verdi. Erengül ve Güneşcan, *pakete* kırk lira verdiler. *İtalyancaya* çeviri yaptık. Randevu *cumartesiye* kaldı. Sınav *salıya* ertelendi. Toplantı *haftaya* kaldı.

Kısaca yönelme ekleri yaklaşılan yeri ifade ederler. Ör. Bilgün *eve* gidiyor. Küçük Yasmina *şuraya buraya* bakıyor. Yönelme ekini bazen edatlar ile kullanırız. Ör. Duygu, *Antalya'ya* gidecek. Tamara, *Bodrum'a kadar* gidecek. Yönelme durumunu bulmak için fiile “*kime?*”, “*neye?*”, “*nereye?*” soruları sorulur. Ör. Çocuk *kime* sarıldı? Anneye. Küçük kız *neye* daldı? Hayale. Suzan *nereye* gidiyor? Fakülteye.

Yönelme eki ismi fiile ve fiilimsiye bağlar. Bundan başka, datif eki ismi “*var*”, “*yok*”, “*gerek*” gibi ek fiilli isimlere de bağlar. Ör. *Yaza* zaman vardır. *Tarlaya* su yoktur. Bu iş, *köylülere* gerektir.

Özel isimlerde yönelme eki kesme işareti ile ayrı yazılır. Ör. *Akbora'ya* yazıyorum. *İzmir'e* gideceğiz.

Yönelme eki teklik, çokluk ve iyelikli şekillere gelebilir. Ör. Öğrenciler *kıra* çıktılar. Öğrenciler *kırlara* çıktılar. Misafirler *evime* gelecek.

Yönelme eki ünlü uyumlarına uyar. Ünlü ile biten isim ve yönelme eki arasında yardımcı /-y-/ ünsüzü kullanırız. Ör. dedeye, üniversiteye, Ankara'ya.

/k/ ünsüzü ile biten isim yönelme ekini alınca /ğ/ olur. Ör. sözlük < sözlüğe, kabak < kabağa. İki ünlü arasında /p/, /ç/, /t/ ünsüzleri de /b/, /c/, /d/ olur. Ör. kitap < kitaba, ağaç < ağaca, inat < inada.

Yönelme ekini alan iki heceli kelimelerin ikinci hecedeki dar ünlü düşer. Ör. göğüs+e > göğse, resim+e > resme vs.

4. Bulunma Durumu (lokatif)

Bulunma durumunda olan kelimeler +da, +de, +ta, +te bulunma ekini alırlar. Ör. okul+da, şehir+de, sınıf+ta, otobüs+te. Bulunma durumu eki adı fiile ve fiilimsilere bağlar ve fiilin yerini gösterir. Bulunma durumu bulunduğumuz, kaldığımız yeri bildirir. Bulunma durumu eki yer, bir yerin içinde veya üstünde olma durumunu gösterir. Ör. Aylin *Türkiye'de* yaşıyor. Çocuk *annede* kalıyor. Öğrenci *sınıfta* okuyor. *Rafta* çok kitap var. Geniş anlamda lokatif eki uzunluk, süre, zaman, gaye, sebep vs. bildirir. Ör. Yüz metre *boyunda* sokak. Yirmi *yaşında* evlendi. Mine, *2001'de* doğdu. *Soğukta* hastalandı.

Bulunma durumunu bulmak için fiile “kimde?”, “nerede?” soruları sorulur. Ör. Dilek *kimde* kalıyor? Annede. Aylin *nerede* yaşıyor? Türkiye’de.

Özel adlarda bulunma durumu eki kesme işareti ile ayrı yazılır. Ör. *Antalya’da* tatilimi geçireceğim. *Paris’te* çok ressam var.

Bulunma durumu eki teklik, çokluk ve iyelik şekilleri üzerine gelebilir. Ör. Besim *kütüphanede* okuyor. Öğrenciler *kütüphanelerde* araştırıyorlar. Nuray *kütüphanemde* çalışıyor. Araştırmacılar *kütüphanelerimizde* tanıtım yapacaklar.

Bulunma durumu ekinden sonra ek fiil gelebilir. Ör. *Öğretmendesiniz. Misafirlikteler.* Birinci teklik ve çokluktan sonra iki ünlü arasında yardımcı /-y-/ ünsüzü kullanırız. Ör. Sabahleyin *evde+(y)im*. Öğleyin *bahçede+(y)iz*.

Bulunma durumu ekinden sonra /-ki/ eki de gelir. Ör. *Okuldaki* bilgisayarda çalışıyorum.

Bulunma durumu eki ünlü uyumlarına ve ünsüz uyumuna uyar. /ç/, /h/, /f/, /k/, /p/, /s/, /ş/, /t/ sedasız ünsüz ile biten isme +ta, +te lokatif ekini ekleriz.

5. Ayrılma Durum (ablatif)

Ablatif durumunda olan kelimeler +dan, +den, +tan, +ten lokatif ekini alır. Ör. okul+dan, şehir+den, sınıf+tan, ders+ten. Ablatif eki ismi fiile ve fiilimsilere bağlar. Ablatif eki bir yerden ayrılma, uzaklaşma, çıkma ifade eder. Ör. Gülizar *dershaneden* çıkıyor. Umran *komşudan* geliyor. Ablatif eki başlama noktasını da bildirir. Ör. *İstanbul’dan* Ankara’ya uzun yolculuk var. Ablatif eki geniş anlamda sebep, yön, zaman, fiyat, nesne malzemesi bildirir. Ör. Aksevil, *sevinçten* zıpladı. Bu *yoldan* dönelim. Nur *sabahtan* kalktı. Bedriye oyuncacı *yüzden* aldı. Hırka *yünden* örülmüş. Ablatif durumunu bulmak için fiile “kimden?”, “nereden?”, “neden?” soruları sorulur. Ör. Umran *kimden* geliyor? Komşudan. Gülizar *nereden* çıkıyor? Dershaneden. Aksevil *neden* zıpladı? Sevinçten.

Ayrılma durum ekini bazen edatlar ile kullanırız. Ör. Olgunay, *sevinçten* gelecek. Sümbül, *sevinçten dolayı* gelecek.

Özel adlarda ayrılma durum eki kesme işareti ile ayrı yazılır. Ör. *Nilgöl’den* geliyorum. Çınar, iki gün sonra *Üsküp’ten* dönecek.

Ayrılma durum eki teklik şekline, çokluk ve iyelik eki üzerine gelebilir. Ör. *Şiirden* söz ediyoruz. *Şiirlerden* söz ediyoruz. *Akrabamdan* iyi haber duyduk. *Akrabalarım*dan iyi haber duyduk.

Ayrılma durum ekinden sonra ek fiil gelebilir. Ör. Türkoloji *öğrencilerindenim*. Fakülte *öğretim üyelerindeniz*.

Ayrılma durum eki ünlü ve ünsüz uyumlarına uyar. /ç/, /h/, /f/, /k/, /p/, /s/, /ş/, /t/ sedasız ünsüz ile biten isme +tan, +ten ablatif ekini ekleriz. Karanfil, *park+tan* gelmiş. Yaşar, *ses+ten* korkmuş.

Ayrılma durumunu ve yönelme durumunu, çoğu kez cümlede bir arada kullanırız. Ör. Poyraz, *Türkiye'den Almanya'ya* taşındı. Kamelya, *işten eve* gider.

6. İlgi Durumu (genitif)

İlgi durumunda olan kelimeler +(n)ın, +(n)in, +(n)un, +(n)ün ilgi ekini alırlar.⁵ Ünlü ile biten kelimelerden sonra +(n)ın, +(n)in, +(n)un, +(n)ün ilgi durumu ekini kullanırız. Ör. para+(n)ın, gece+(n)in, yolcu+(n)un. Ünsüz ile biten kelimelerden sonra +ın, +in, +un, +ün varyantı gelir. Ör. orman+ın, güneş+in, okul+un, süs+ün. Bu ek, çokluk ve iyelik eklerinden sonra gelir. İlgi ekiyle kurulan ilgi durumu bir adın diğer bir adla ilişkisi olduğunu bildirir. İlgi eki ilgi, yakınlık, sahiplik, aitlik veya mal olma ifade eder. Ör. *Komşunun* evi uzaktır. *Mimoza'nın* kızı öğrencidir. *Ağacın* yaprakları döküldü. *Benim* yazım yayımlanacak. vs. İlgi durumunu bulmak için fiile “*kimin?*”, “*neyin?*” soruları sorulur. Ör. *Kimin* evi uzaktır? *Komşunun* evi. *Neyin* yaprakları döküldü? *Ağacın*.

İlgi eki, adı ada bağlar ve ad tamlaması yapar. Ör. *öğrenci+(n)in* defter+i.

Özel adlarda ilgi eki kesme işareti ile ayrı yazılır. Ör. *İsviçre'nin* şehirleri çok temizdir. *Cevat'ın* öyküsü yayımlandı.

İlgi eki teklik, çokluk ve iyelik şekillerine gelebilir. Ör. *öğrenci+(n)in*, *öğrenci+ler+in*, *öğrenci+m+in*, *öğrenci+ler+im+in*, *vatandaş+lar+ın*, *vatandaş+lar+ım+ın*.

İlgi eki ünlü uyumlarına uyar. Ünlü ile biten isim ve ilgi eki arasında yardımcı -n- ünsüzü kullanırız. Ör. *fakülte+(n)in*, *üniversite+(n)in*, *Aksu'(n)un*.

/k/ ünsüzü ile biten isim ilgi ekini alınca /ğ/ olur. Ör. *sözlük < sözlüğün*, *sokak < sokağın*. İki ünlü arasında /p/, /ç/, /t/ ünsüzleri de /b/, /c/, /d/ olurlar. Ör. *kitap+ın > kitabın*, *sütlaç+ın > sütlacın*, *inat+ın > inadın* vs.

İlgi ekini alan iki heceli kelimelerin ikinci hecedeki dar ünlü düşer. Ör. *göğüs+ün > göğsün*, *resim + in > resmin* vs.

7. Vasıta Durumu (enstrümantal)

Vasıta durumunda olan kelimeler +la, +le vasıta ekini alır. Bu ek, *ile* edatın ekleşmiş şeklidir. Ör. *Araba ile köye gitmiş.* / *Arabayla köye gitmiş.* Enstrümantal eki, vasıta, birlikte, beraber anlamları ifade eder. Ör. *Öğretmen+le*, *arkadaşlar+la*, *uçak+la*, *Elif'+le*, *Musa'+(y)la*, *gemi+(y)le*, *araba+(y)la* vs. Instrumental eki işlektir. Instrumental eki, adı fiile bağlar. Enstrümantal eki, fiilin ne ile, nasıl veya ne zaman yapıldığını bildirir. Ör. *Öğretmenle* yazıyı okuduk. *Elif'le* armağanlar hazırlamışlar. *Uçakla* İzmir'e gideceğim. Kendi *elimle* bu eldivenleri ördüm.

⁵ İlgi durumu eki “*ben*” ve “*biz*” zamirlerde +im olur: *ben+im*, *biz+im*.

Enstrümantal durumunu bulmak için fiile “*kiminle?*”, “*neyle?*” soruları sorulur. Ör. *Kiminle* yazıyı okudunuz? Öğretmenle. *Neyle* İzmir’e gideceksin? Uçakla.

8. Görelik Durumu (benzerlik durumu, ekvatif durumu)

Görelik durumunda olan kelimeler +ca, +ce, +ça, +çe görelik ekini alır. Bu ek bugün dil adlarında ve kalıplaşmış yer adlarında yapım eki görevi de yapar. Bu ek, görelik, gibilik ve benzerlik anlamlarını verir. Ör. akraba+ca, deli+ce, arkadaş+ça, kardeş+çe. Görelik eki, ismi fiile bağlar ve fiilin görelik, gibilik ve benzerlik durumunu gösterir. Görelik ekleri zarf yapar. Ör. Herkese *insanca* davranıyor. Görelik durumunu bulmak için fiile “*nasıl?*” sorusu sorulur. Herkese *nasıl* davranıyor? Görelik durumu eki sayı adlarına gelince yaklaşık bir sayı ifade eder. Ör. Konserde *yüzlerce* genç vardı.

Görelik eki ünlü ve ünsüz uyumlarına uyar. /ç/, /h/, /f/, /k/, /p/, /s/, /ş/, /t/ sedasız ünsüz ile biten isme +ça, +çe görelik ekini ekleriz. Ör. dost+ça, kardeş+çe.

9. Sonuç

Adlar, cümle içinde diğer kelimelerle çeşitli ilişki kurar. Bu ilişkiler kurulurken adlar farklı durumlara girerler. Dolayısıyla ad durumları, adın diğer kelimelerle ilişki kurarken içinde bulunduğu durumdur.

Türkçede sekiz türlü ad durumu vardır: yalın durum (nominatif durumu), belirtme durumu (akuzatif durumu), yönelme durumu (datif durumu), bulunma durumu (datif durumu), ayrılma durumu (ablatif durumu), ilgi durumu (genitif durumu), vasıta durumu (enstrümantal durumu) ve görelik durumu (ekvatif durumu).

Yalın durum eki yoktur. Belirtme durumu eki +ı, +i, +u, +ü, yönelme durumu eki +a, +e, bulunma durumu eki +da, +de, +ta, +te, ayrılma durumu eki +dan, +den, +tan, +ten, ilgi durumu eki +ın, +in, +un, +ün, vasıta durumu eki: +la, +le ve görelik durumu eki: +ca, +ce, +ça, +çe.

Yönelme, bulunma ve ayrılma durumu ekleri adı fiile bağlar ve fiilin yerini gösterirler. Yönelme durumu yaklaşılacak yeri gösterir. Bulunma durumu bulunduğumuz, kaldığımız yeri belli eder. Ayrılma durumu ise ayrıldığımız, uzaklaştığımız, çıktığımız yeri bildirir. İlgi durumu eki, bir adı diğer ada bağlar. Vasıta ve görelik (benzerlik) durumu ekleri, adı fiile bağlar ve fiilin şartlarını gösterirler. Vasıta ve görelik durumu ekleri zarf yapar. Bunu, şu çizelgedeki örneklerle gösterebiliriz:

AD DURUMLARI	EKLER	ÖRNEK
1. Yalın durum (Nominatif durumu)	yok	Komşu geldi.
2. Belirtme durumu (Akuzatif durumu)	+(y)ı, +(y)i, +(y)u, +(y)ü +(n)ı, +(n)i, +(n)u, +(n)ü	Komşuyu ziyaret ettim. Komşunu gördük.
3. Yönelme durumu (Datif durumu)	+(y)a, +(y)e +(n)a, +(n)e	Komşuya gittim. Komşuna uğradık.
4. Bulunma durumu (Lokatif durumu)	+da, +de, +ta, +te +(n)da, +(n)de, +(n)ta, +(n)te	Komşuda kaldılar. Komşunda kahve içtim.
5. Ayrılma durumu (Ablatif durumu)	+dan, +den, +tan, +ten +(n)dan, +(n)den, +(n)tan, +(n)ten	Komşudan geldik. Komşundan meyve aldılar.
6. İlgî durumu (Genitif durumu)	+(n)ın, +(n)in, +(n)un, +(n)ün	Komşunun bahçesi büyüktür.
7. Vasıta durumu (Enstrümantal durumu)	+la, +le (ile'den)	Komşuyla pazara gitti.
8. Görelik durumu (Ekvatif durumu)	+ca, +ce, +ça, +çe	Komşuca sohbet ettiler.

KAYNAKÇA

- Ахмед, Октај. (2008). *Вовед во морфологија на турскиот јазик*. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје.
- Banguoğlu, Tahsin. (1990). *Türkçenin Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları - Ankara.
- Demir, Nurettin; Yılmaz, Emine; Gencan, Nejat. (2011). *Türkçe Biçim Bilgisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Gencan, Bejat Tahir. (2007). *Dilbilgisi. Tek Ağaç*. Türk Dil Kurumu Yayınları - Ankara.
- Ergin, Muharrem. (1998). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak - İstanbul.
- Korkmaz, Zeynep. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları - Ankara.